

**СУЧАСНІ АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ:
РЕДАКТОР-УПОРЯДНИК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ І ТВОРЧИЙ ПАРТНЕР
ПЕРЕКЛАДАЧА**

**CONTEMPORARY ANGLOPHONE COLLECTIONS OF UKRAINIAN POETRY:
THE EDITOR AS A STRATEGIC AND CREATIVE PARTNER
TO THE TRANSLATOR**

Одрехівська І.М.,

orcid.org/0000-0002-2568-8775

кандидатка філологічних наук, доцентка,

лекторка української та східноєвропейської культури

Школи славістики та східноєвропейських студій Лондонського університету,

доцентка кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розроблено типологію позиціонування редакторів у виданнях перекладу, досліджено редакторські практики на прикладі перекладних збірок сучасної української поезії для англомовних читачів та проаналізовано ефективність таких колаборацій у контексті англомовного міжкультурного простору. Хоча перекладачі, згідно з Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (1979 р.), отримують авторські права на свої переклади, саме редактори визначають стратегії «виходу» української літератури на англомовний, а отже, глобальний ринок. Це дослідження ґрунтується на аналізі англомовних видань української поезії, які з'явилися протягом останнього десятиліття (2014–2024 рр.) у Великій Британії, Канаді та США, зокрема запропоновано компаративний аналіз двох редакторських практик в англомовних виданнях поезії Наталки Білоцерківцев. Відповідно, проаналізовано редакторські практики упорядників Е. Кінсели та Дз. Орловської до збірки 2021 року (у власних перекладах) та М. Найдан до видання 2022 року, яке об'єднало низку перекладачів. Окреслено, що їхні практики подають репрезентативний приклад двох ключових редакторських тенденцій – «реконструктивної», що якнайповніше віддзеркалює структуру оригінальних видань (М. Найдан), та «реконтекстуалізаційної», де редактори-упорядники концептуально переформатовують структуру та підхід до представлення творів у перекладі для нового іншомовного видання (Е. Кінсела та Дз. Орловська). Виокремлено два важливі критерії позиціонування редактора у виданні: 1) відбір та принцип подання перекладних текстів; 2) підхід до підготовки паратексту. У статті підкреслено, що редактор-упорядник перекладних збірок не лише здійснює мовно-технічний контроль перекладів, а й виступає стратегічним куратором та культурним «адвокатом», формуючи інтерпретаційний простір та визначаючи потенційну рецепцію перекладу на літературному ринку та в суспільстві.

Ключові слова: перекладач, редактор, едитологія перекладу, англомовні переклади, українська поезія, перекладні видання.

This article presents a typology of editorial positioning in translation publications, examines editorial practices in contemporary Anglophone anthologies of Ukrainian poetry, and analyzes the efficacy of such collaborations within the Anglophone intercultural space. While translators, under the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1979), secure copyright for their translations, it is the editors who dictate the strategic trajectory of Ukrainian literature's entry into the Anglophone, and thus, global market. This study is grounded in the analysis of Anglophone editions of Ukrainian poetry published within the last decade (2014–2024) in the UK, Canada, and the USA, with a particular focus on a comparative analysis of two editorial practices in Anglophone editions of Natalka Bilotserkivets' poetry. Consequently, the editorial practices of E. Kinsella and Dz. Orlovskaya for the 2021 collection (in their own translations) and M. Naydan for the 2022 edition, which united a range of translators, are analyzed. It is outlined that their practices give a representative example of two key editorial tendencies: the "reconstructive," which mirrors the structure of original editions (M. Naydan), and the "recontextualizing," where editors conceptually reshape the structure and presentation of translated works for a new linguistic audience (E. Kinsella and Dz. Orlovskaya). Two crucial criteria for editorial positioning are identified: 1) the selection and presentation of translated texts; 2) the approach to paratextual preparation. The article emphasizes that editors of translated anthologies not only provide linguistic-technical control but also act as strategic curators and cultural advocates, shaping the interpretive space and determining the potential reception of translations in the literary market and society.

Key words: translator, editor, translation editology, Anglophone translations, Ukrainian poetry, translation editions.

Постановка проблеми. За останнє десятиліття у перекладознавстві та міжкультурних студіях з'явилася низка потужних праць [7; 11], які розкривають «мануфактуру» перекладу, за влучним висловом Н. Сіпонкоскі [14, с. 185], як складний, багаторівневий процес, що вимагає зла-

годженої роботи (а часом і пошуку компромісу) цілої команди фахівців: перекладачів, редакторів, внутрішніх рецензентів, коректорів та видавців. Попри те, що саме перекладачі, згідно з Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (1979 р.), отримують авторські права на

свої переклади, Е. Льове у розділі «Автор, читач, редактор і перекладач у цифрову епоху» [9] чітко декларує, що редактори-упорядники, по суті, відіграють вирішальну роль у формуванні фінального видання та – загалом – несуть відповідальність за позиціонування та рецепцію перекладу. З огляду на це, пропозиція дослідницького напрямку едитології перекладу [2] стає відповіддю на сучасні тенденції світового літературного простору. Адже редактори не просто курують, а часом диктують вибір перекладів, визначаючи стратегії «виходу» української літератури на англомовний, а отже, глобальний ринок.

Аналіз останніх праць. Огляд сучасного стану досліджень редакторсько-видавничих питань перекладу дозволяє нам виокремити три чіткі тематичні вектори. По-перше, у фокусі перекладознавчих студій постає роль редакторів та видавців як головних «архітекторів» національних літературних просторів, зокрема вже опубліковано праці про словенські [10], французькі [13] та фінські [14] редакторсько-видавничі практики. По-друге, значну кількість досліджень присвячено практичним аспектам, а саме – ключовим стратегіям і технікам редакторів у роботі з перекладними текстами [7; 11]. Як квінтесенція цих двох вимірів, також устальюється погляд на виокремлення окремого дисциплінарного напрямку едитології перекладу (третьої тематичний вимір), що синтезує дисциплінарні візії словацького теоретика перекладу А. Поповіча [12], українського дослідника теорії книговидавництва З. Партика [4] та сучасних перекладознавчих напрацювань І. Одрехівської [1]. Запропонована тут стаття – наступний крок у розвитку едитологічної концепції перекладу авторки, що зосереджує увагу на теоретико-методологічному окресленні діяльності редактора-упорядника перекладних видань, зокрібно англомовних публікацій української поезії (продовжуючи вектор попередніх досліджень [3]).

Постановка завдань. Мета цієї статті – запропонувати типологію позиціонування редакторів у виданнях перекладу, дослідити редакторські практики на прикладі сучасних публікацій перекладних антологій української літератури для англомовних читачів та проаналізувати ефективність таких колаборацій у контексті англомовного міжкультурного простору. Це дослідження ґрунтується на аналізі англомовних збірок української поезії, виданих протягом останнього десятиліття (2014–2024 pp.) у Великій Британії, Канаді та США, зокрема запропонований компаративний аналіз двох редакторських практик в англомовних виданнях поезії Наталки

Білоцерківець подає репрезентативний приклад ключових тенденцій. На основі поставленої мети та обраного матеріалу дослідження, можна сформулювати такі конкретні завдання: 1) прослідкувати представлення творів та паратекстуальне обрамлення видань і проаналізувати редакторські рішення упорядників; 2) виокремити та класифікувати різні ролі, які редактори відіграють у процесі створення та публікації перекладних видань, і – відповідно – визначити критерії, за якими можна розрізнити ці види позиціонування; 3) з'ясувати чинники, які впливають на якість видання та його сприйняття читачами.

Виклад основного матеріалу. Щоб розкрити маргінальність перекладних видань в англомовному просторі (перекладна література займає приблизно 3.5% від усіх видань), варто почати з діяльності Саманти Ші, перекладачки, засновниці та головної редакторки провідного онлайн часопису перекладів «Words Without Borders». На конференції «Translating the Future» 2020 року вона заявила, що їхній електронний журнал було створено як «equalizer», тобто для «зрівнення сил», щоб зламати на ринку усталений дисбаланс, спонукати редакторів вийти за межі «зони комфорту» мов і жанрів, а також зробити перекладну літературу більш видимою [15], що, по суті, стало викликом англомовній літературній гегемонії. Одразу треба додати, що ще 15 лютого 2022 року «Words without Borders» опублікувало добірку «Voices from Ukraine: A Reading List», де зібрало т.зв. «резюме» українських творів, які раніше публікувалися на сторінках онлайн-журналу в англомовному перекладі [16]. Цей прецедент демонструє критичну роль редакторської позиції та їхню роль як активних суспільних діячів, адже їхня публікація постала символом солідарності з Україною ще до ескалації повномасштабної війни, що підкреслює прогностичну та етичну відповідальність у формуванні дискурсу.

Відповідно, редактор перекладних видань виконує широкий спектр функцій, від технічного контролю стилю та якості перекладів до кураторського відбору текстів і контекстуалізації. Водночас редактор стає стратегічним менеджером, що координує процес перекладу та втілення концептуальної лінії у підготовці видання. Окрім цього, вагома адвокаційна роль редактора, тобто просування перекладу як феномену та конкретної публікації як суспільної події у цільовому просторі. Отже, позиціонування редактора перекладних видань можна окреслити трьома ключовими аспектами: 1) технічно-мовний контроль, 2) кураторсько-стратегічний супровід (включно з підго-

товкою паратекстів і механізмів контекстуалізації), 3) адвокаційна діяльність на літературному ринку та у суспільстві загалом.

За останні роки спостерігаємо плідну діяльність редакторів-упорядників для формування дискурсу української поезії в англomовному просторі, оскільки було видано такі впливові збірки, як-от: «The Frontier: 28 Contemporary Ukrainian Poets» (2017), «Words for War: New Poems from Ukraine» (2017), «Voices of Freedom: Contemporary Writing from Ukraine» (2022) та «In the Hour of War: Poetry from Ukraine» (2023). Зупинімося, наприклад, детальніше на двох англomовних збірках поезії Наталки Білоцерківцевої, виданих майже одночасно: 2021 року у видавництві Lost Horse Press вийшла двомовна збірка «Eccentric Days of Hope and Sorrow: Poems by Natalka Bilotserkivets» за спільною редакцією перекладачок Елі Кінсели та Дзвіни Орловської [5], а вже у 2022 році у видавництві Glagoslav Publications було опубліковано англomовне видання «Subterranean Fire: The Selected Poetry of Natalka Bilotserkivets» за редакцією Майкла Найдана, що представило роботу цілої команди перекладачів [6]. На ці паралельні видавничі проекти цікаво поглянути з погляду ретельного компаративного аналізу для розкриття редакторських стратегій.

Спільним елементом обох видань є вступні тексти, що задають контекст читачській інтерпретації перекладної поезії. У збірці 2021 року Е. Кінсела подає есе «Поезія (не)нейтральності», де аналізує життєтворчість Наталки Білоцерківцевої та актуалізує історичну значущість публікації перших англomовних перекладів її віршів (у версіях Дз. Орловської) у відомій антології 1996 року «From Three Worlds: New Ukrainian Writing» за редакцією С. Павличко. Їй слідує розділ Дз. Орловської «Регенеративний світ Наталки Білоцерківцевої», який пропонує інтертекстуальне читання поезії авторки та проливає детальніше світло на лабораторію співпраці перекладачок і їхню редакторську концепцію: «Нашим з Елі Кінселю завданням як перекладачок було передати англійською мовою голос з української, голос, що живиться стислістю та яскравою образністю. [...] Перші переклади вказали нам на приблизний напрямок і форму, яких мав набрати наш рукопис. Але зрештою нам потрібний був майже рік, щоб упорядкувати книгу і розділити її на п'ять частин. Кожна частина відповідає одній із сторін духовної та емоційної подорожі Наталки від відчаю та передчуття лиха до прийняття та подолання себе» [5, с. 30]. Іншими словами, перекладачки спочатку підготували корпус

поетичних перекладів, а згодом категоризували їх концептуально, групуючи тексти відповідно до описаних емоційно-експресивних станів. Це означає, що редактори представили в англomовному виданні не просто свої переклади, а й втілили ре-контекстуалізацію поезії Наталки Білоцерківцевої у новому структурному обрамленні. Кульмінаційним моментом видання є теж спеціально підготовлена післямова «Троянда – це троянда і ніж» Ірини Старовойт, написана у формі короткого етюду про епоху, естетику письма та ерудицію поетки. Можна ствердити, що такий підхід – це редакторська пропозиція нового, націленого на екстернальність герменевтичного кола в прочитанні поезії Наталки Білоцерківцевої. Отже, редакторки обрали альтернативний шлях – відійшли від класичного хронологічного підходу до укладання видання, підготували білінгвальний формат, щоб оприсутнити й увиразнити український поетичний голос Наталки Білоцерківцевої, та подали концептуально переосмислений погляд на її творчість, позиціонуючи її не лише як символ українського вісімдесятиництва, а й як представницю світового поетичного простору.

Невипадково у рецензії на це англomовне видання Остап Кінь підкреслив: «Книгу варто похвалити за її приховану структуру. Хоча збірка містить вірші з більшості збірок поетки, вони не чітко розмежовані, як це традиційно буває. Читач не одразу дізнається про контекст віршів: чи вони з раннього періоду, чи з найновішого? Цей підхід має два безпосередні наслідки: з одного боку, очевидно, він мало повідомляє про саму архітектуру та етимологію віршів. З іншого боку, це створює позитивну напругу для повністю зануреного читача, який матиме бажання спробувати розшифрувати структуру збірки» [8, с. 68–69].

Більш традиційним, джерелоцентричним і т.зв. «реконструктивним» підходом керувався М. Найдан у виданні 2022 року. Збірка починається з рубрики «Acknowledgements» («Подяка»), де перелічено первинні публікації у періодиці англomовних перекладів поезії Наталки Білоцерківцевої, які передруковуються у цьому виданні, тобто ця книга створює діалогічність старіших перекладів та нових, безпосередньо підготовлених для цієї антології. Передмова «Foreword» М. Найдана складається з двох частин: його нотатки як редактора-упорядника видання та його переднього слова про письменницю. У першій нотатці редактор так окреслює візію та відповідні точки у роботі над виданням: «Насправді, концепцію книги частково запропонувала сама поетеса, видання подекуди включає переклади

одного й того ж вірша від різних перекладачів, що надасть читачам «стереоскопічний погляд» на поезію (за термінологією Мерилін Гаддіс Роуз). Тому я навмисно утримався від редакторських правок перекладів восьми інших перекладачів, які долучилися до цього видання. Кожен перекладач або перекладацький тандем виражає свій голос та інтерпретацію як співавтори англійських версій. [...] Я зберіг хронологічний підхід до віршів, представлених у цьому томі, демонструючи вибірку з чотирьох основних (і зрілих) збірок Наталки Білоцерківцевої, де вона досягає вершини свого поетичного таланту. [...] Я також вирішив не створювати суб'єктивну ієрархію перекладів, а радше представити переклади в алфавітному порядку прізвищ перекладачів. Також до мінімуму я звів посторінкові примітки і додав короткі вставки-пояснення перекладачів, коли вони їх надали» (переклад – І. О.) [6, с. 14].

Як бачимо, М. Найдан як редактор узгоджував позицію з Наталкою Білоцерківцевою та принципово уникнув суб'єктивних втручань у перекладні тексти, мінімізував редакційні примітки на сторінках поезії та надав простір для множинності голосів у англійських інтерпретаціях віршів. Для прикладу, у виданні можна прочитати аж чотири англійські версії поезії «Wine of Angels» (М. Найдана, О. Дженнінгс, Дз. Орловської та А. Сороковські) чи «Knife» (М. Найдана, О. Дженнінгс, А. Сороковські та В. Ткач і В. Філліпс), що створює іманентну діалогічність версій і дає змогу подати текстоцентричне «багатоголосся» англійських авторських інтерпретацій. Зазначимо, що переклади Дз. Орловської теж включено до збірки, яку упорядкував М. Найдан.

Щобільше, для післямови редактор-упорядник обрав фундаментальну статтю Л. Таран, літературознавиці та близької подруги поетеси, яка спершу з'явилася в інтернет-журналі «Літакцент» 2011 року, а згодом у томі «Ми померли не в Парижі» поетичної серії видавництва АБАБАГАЛАМАГА, та переклав її по-англійськи. Отож, знову ж таки – паратекст до англійського видання є перекладом однієї з найяскравіших українських студій про Наталку Білоцерківцевою. Цікаво, що у рубриці «Acknowledgements» М. Найдан вказує її англійську назву «The Underground Fire of Eternal Youth» (очевидно, через недогляд не було внесено правку в остаточку назву), тоді як у змісті книги, на першій сторінці післямови Л. Таран та, зрештою, у назві цього видання,

запозиченої звідти, подано «The Subterranean Fire of Eternal Youth». Мабуть, зміну «underground fire» на «subterranean fire» запропонувала Світлана Буджак-Джоунс, адже саме їй М. Найдан висловлює подяку за відмінні редакторські корективи до його перекладу статті Л. Таран, або редактор таки відштовхувався від спільного перекладу Дж. Брейсфілда та Л. Коломієць вірша Наталки Білоцерківцевої під однойменною назвою, який представлено у збірці.

Багатовимірність у наративізації перекладної поезії, хронологічний порядок подання віршів й акцент на автентичності, тобто пошуку питомих шляхів зведення україномовного та англійського представлення поезії у спільний простір, визначають редакторський підхід М. Найдана.

Отож, можемо виокремити два важливі критерії позиціонування редактора у виданні: 1) відбір та принцип подання перекладних текстів; 2) підхід до підготовки паратексту. Безумовно, редакторська стратегія вибору та організації перекладних текстів є ключовим індикатором позиціонування. Дотримання структури оригінальних видань (хронологія, порядок текстів тощо) характеризує джерелоцентричний підхід, де редактор виступає радше посередником, відтворюючи авторський задум. Натомість, застосування нового концептуального обрамлення, орієнтованого на цільову інтерпретаційну спільноту, демонструє активнішу позицію редактора, яка теж залучає створення нового паратексту, що відкриває нові виміри інтерпретації, впливаючи на рецепцію збірки.

Висновки. Компаративне дослідження двох редакторських практик в збірках творів Наталки Білоцерківцевої не просто артикулює складну динаміку позиціонування редакторів-упорядників англійських видань української поезії, але й радикально переосмислює їхню роль як ключових дієвців транснаціональної літературної екосистеми. Показано, що саме редактори-упорядники виступають «архітекторами» інтерпретаційних ландшафтів, активно формуючи онтологію та рецепцію перекладів. Вагомо, що редакторський перехід від «реконструктивного» до «реконтекстуалізаційного» підходу представляє перекладне видання як самостійний культурний артефакт у цільовому просторі. З такої перспективи релевантно дослідити редакторські практики у підготовці інших антологій української поезії та прози для англійських читачів за розробленими тут критеріями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Одрехівська І.М. Від соціології до едитології перекладу: метатеоретичний вимір. *Південний архів (філологічні науки)*. 2024. № 97. С. 54–60.
2. Одрехівська І. Едитологія перекладу як напрям перекладознавчих досліджень. *Studia Methodologica*. 2024. № 57. С. 165–173.
3. Одрехівська, І. М. Читання поезії Василя Стуса англійською мовою: перекладацька справедливість і комплексність редакторських практик. *Нова філологія*. 2024. № 93. С. 122–127.
4. Партико З. Загальне редагування: нормативні основи. Львів : Афіша, 2017. 416 с.
5. Bilotserkivets N. *Eccentric Days of Hope and Sorrow: Selected Poems* / The Lost Horse Press Contemporary Ukrainian Poetry Series. Vol. 8. Trans. Ali Kinsella and Dzvinia Orlowsky. Sandpoint, Idaho: Lost Horse Press, 2021. 201 p.
6. Bilotserkivets N. *Subterranean Fire: The Selected Poetry of Nataalka Bilotserkivets*. Ed. by M. Naydan. Glagoslav publications, 2022. 156 p.
7. Bisiada M. Universals of editing and translation. Empirical modelling of translation and interpreting / ed. by Hansen-Schirra S., Czulo O. and Hofmann S. Berlin: Language Science Press, 2017. 241–275.
8. Kin, O. Review on Eccentric days of hope and sorrow. *World Literature Today*. 2022. Vol. 96 (3). P. 68–69.
9. Lowe A. The Routledge Handbook of Latin American Literary Translation. Ed. by D. Cabrera, D. Kripper. Routledge, 2023. P. 395–410.
10. Moe A.Z., Južnič T.M., Žigon T. Who determines the final version? The roles of translators, language revisers and editors in the publishing of a literary translation. *Across Languages and Cultures*. 2021. № 22 (1). P. 14–44.
11. Mossop B. *Revising and editing for translators*. Routledge, 2020. 302 p.
12. Popovic A. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975. 293 p.
13. Sapiro G. *Littératures étrangères. Structure et évolution de l'espace de la littérature traduite en français. La Traduction comme vecteur des échanges culturels internationaux. Circulation des livres de littérature et de sciences sociales et évolution de la place de la France sur le marché mondial de l'édition (1980–2002). Rapport de recherche*. 2007. P. 107–132.
14. Siponkoski, N. Translation under Negotiation. The Textual Interplay of Translators and Editors in Contemporary Finnish Shakespeare Translation. *Neuphilologische Mitteilungen*. 2015. Vol. 116, No. 1. P. 185–190.
15. "Translating the Future": Online conference. Session – 21st-Century Translation: What Has the Future Brought Us? URL: <https://pen.org/translation-committee/translating-the-future/> Date of access: March 25, 2025.
16. Voices from Ukraine: A Reading List. *Words Without Borders*. February 15, 2022. URL: <https://wordswithoutborders.org/read/article/2022-02/voices-from-ukraine-a-reading-list/> Date of access: March 25, 2025.